OLIY TA’LIM TIZIMIDA YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA MAQSUD SHAYXZODA ASARLARINING O‘RNI

Musurmonova Mohichehra Baxtiyor qizi

Toshkent Davlat Transport Universiteti

2-bosqich talabasi

E:mail:musurmonovamohichehra11@gmail.com

Tel:+99893-357-94-34

Annotation: This article discusses the problems of youth education in the higher education system of the Republic in connection with the ideas put forward in the work of the poet Maksud Sheikhzade. According to the author, the main goal of educating young people in higher educational institutions is to educate them through the educational process and prepare them to become spiritually mature specialists. According to the author, the works of Maksud Sheikhzade, written in the spirit of lyrical philosophy and patriotism, play a special role in educating young people in the spirit of love for the Motherland and, ultimately, in educating spiritually developed people.

Key words: traditions, Youth, Spirit, spiritual person patriotism, education, patriotism, modern education, Motherland, poetry, goals, traditions, Youth, Spirit, spiritual person.

Annotatsiya: Bu maqolada shoir Maqsud Shayxzoda ijodida ilgari surilgan fikrlardan kelib chiqib Respublika oliy ta’lim tizimida yoshlarni Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalash muammolari ko‘rib chiqilgan. Muallifning fikricha, oliy o‘quv

dargohlarida yoshlarni Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalashdan asosiy maqsad ularni ta’lim jarayoni orqali tarbiyalash va ma’nan yetuk mutaxasislar qilib tayyorlashdan iborat.Muallif ta’biri bilan aytganda, Maqsud Shayxzodaning lirik falasafiy va vatanparvarlik ruhida yozilgan asarlari yoshlarni Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalashda, pirovardida, ularni ma’naviy barkamol insonlar qilib tarbiyalashda muhim o‘rin tutadi.

Kalit so‘zlar: an’analar, yoshlar, ruh, ma’naviy shaxs, vatanparvarlik, ta’lim-tarbiya, vatanparvarlik tarbiyasi, zamonaviy tarbiya, Vatan, she’riyat, maqsadlar, an’analar, yoshlar, ma’naviy shaxs.

Bugungi kundagi ta’lim taraqqiyotining hozirgi bosqichida yoshlarni tarbiyalash jarayonining muhim vazifalaridan biri talabada vatanga muhabbat tuyg‘usini shakllantirish va rivojlantirishdir, chunki busiz kelgusida yuqori malakali mutaxassisni chinakam barkamol shaxs qilib tarbiyalash haqida gapirish mumkin emas. Amaliyot tajribasi shuni ko‘rsatadiki, Vatanga muhabbat tuyg‘usini avloddan-avlodga yetkazish inson hayoti davomida amalga oshiriladi. O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoev o‘z chiqishida ta’kidlaganidek “**Xalqimiz shuni yaxshi bilishi kerak: oldimizda uzoq va mashaqqatli yo‘l turibdi. Barchamiz jipslashib, tinimsiz o‘qib-o‘rgansak, ishimizni mukammal va unumli bajarsak, zamonaviy bilimlarni egallab, o‘zimizni ayamasdan oldinga intilsak, albatta, hayotimiz va jamiyatimiz o‘zgaradi”.** Yo‘qotilgan an’analarni jonlantirish, har bir etnik guruh madaniyatining o‘zligini anglash zamonamizning ustuvor vazifalaridir. Davlat yosh avlodda bag‘rikenglik va o‘zaro hurmatni mustahkamlashga intiladi. Har qanday davlatning ustuvor vazifasi vatanparvarlik tarbiyasidir. Vatanparvarlik Vatanning yutuqlari va madaniyati bilan faxrlanish, uning xarakteri va madaniy xususiyatlarini saqlab qolishga intilish va Vatan manfaatlarini himoya qilishga intilishni nazarda tutadi. Shaxsiy intilishlardan tashqari, insonga umuminsoniy qadriyatlar ham kerak va

ulardan biri vatanparvarlik tuyg‘usidir. Bu vatanparvarlik o‘z Vataniga muhabbat, barcha insonlarni yagona jamiyatga bog‘lab turuvchi muhim fazilatdir. Faqat o‘z Vataniga sodik jamiyatgina davlatni butun va farovon qila oladi. Vatanparvarlik - har bir oqil insonga tushunarli va xos bo‘lgan tuyg‘u. Shaxsning shaxs va fuqarolik sifatlari bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan axloqiy kategoriyadir. Vatanparvarlik - axloqiy va siyosiy tamoyil ijtimoiy tuyg‘u bo‘lib, uning mazmuni Vatanga muhabbatdir. Vatanparvarlik tarbiyasi bir necha bosqichdan o‘tadi: oilangizga muhabbatdan Vatanga muhabbat. Vatanga muhabbat-vatanparvarlikning eng oliy darajasidir.

Maqsud Shayxzoda ijodida Vatanga bo‘lgan muhabbat, insoniy munosabatlar, do‘stona aloqalar timsolida vatanparvarlikning eng yuksak tuyg‘ulari sifatida asos qilib olingan. Maqsud Shayxzoda "Uchinchi kitob" (1934) to‘plamida o‘zbek she’riyati uchun yangi erkin baytdan foydalaniladi. M. Shayxzoda she’riyati zamonaviylik bilan chambarchas bog‘liq va kishilarni Vatanga bo‘lgan hissini orttirib boradi."Toshkentnoma" she’rida 30 yil yashab ijod qilgan O‘zbekiston poytaxtiga o‘z munosabatini, Vataniga bo‘lgan muhabbat va tashvishini ifodalagan. Oradan bir yil o‘tib yozilgan, 437 sahifadan iborat "25 yillik munozara" kitobida ham lirik ijod namunalari Vatanga muhabbat ruhida aks ettirilgan. Maqsud Shayxzodaning vatanparvarlik ruhi bilan sug‘orilgan she’rlar qatoriga “Kurash nechun? "(1942) va 1941-45 yillardagi Ulug‘ Vatan urushiga bag‘ishlangan “Jenya","Uchinchi o‘g‘il", "Oqsoqol" va boshqa she’rlarini kiritish mumkin. Vatanga muhabbat bilan to‘la asarlar M. Shayxzodaning she’rlari mazmunan chuqur ma’nan qarashlarga boyligi bilan ajralib turadi. Qahramonlik, ruxiy teranlik - bu uning she’riyatining asoslaridir. Har bir satrda ehtirosli yurak urishi, hissiz hayajon bor. Zotan, yoshligida 30-yillarda Maqsud Shayxzoda taniqli tanqidchi, olim va publitsist bo‘lib yetishgan. Mumtoz va zamonaviy o‘zbek, shuningdek, Ozarbayjon, rus va jahon adabiyotini tadqiq yetib, asarlarni ilmiy mazmunda tahlil qiladi, tanqidiy va jurnalistik maqolalarda o‘z

munosabat va fikrlarini bildiradi. Bundan tashqari, o‘zbek kitobxoni o‘z tarjimasida zamonaviy Ozarbayjon va chet el nasri va she’riyatining adabiy namunalarini olgan. Ulug‘ Vatan urushi va vatanparvarlik mavzusi Maqsud Shayxzoda ijodida o‘z ahamiyatini yo‘qotgani yo‘q, chunki bu voqea har bir oilaga ta’sir qildi. Har yili fashist bosqinchilariga qarshi kurashgan mamlakatlarda g‘alaba kuni keng nishonlanadi. Jang maydonida minglab yosh qiz va o‘g‘il bolalar halok bo‘ldi. Ular g‘alaba qozonish g‘oyasidan ilhomlandilar. Har bir inson bu haqda o‘ylashi va ozod mamlakatda chuqur nafas ola bilishi uchun bu odamlardan minnatdor bo‘lishi kerak. Shuni ta’kidlash lozimki, vatanparvarlik shaxsning ma’naviyati, fuqaroligi va ijtimoiy faolligi birligida paydo bo‘lib, u ko‘plab omillar ta’sirida shakllanadi. Bunday holda, ta’lim asosiy rol o‘ynaydi. Zero, u shaxsning shakllanishiga va binobarin, butun jamiyat farovonligiga doimo hal qiluvchi ta’sir ko‘rsatib kelgan. Inson shaxsi ko‘plab omillar, ob’ektiv va sub’ektiv, tabiiy va ijtimoiy, ichki va tashqi, mustaqil va o‘z-o‘zidan yoki muayyan maqsadlarga muvofiq harakat qiladigan odamlarning irodasi va ongiga bog‘liq ta’siri natijasida shakllanadi va rivojlanadi. Vatanparvarlik tuyg‘usi mazmunan ko‘p qirralidir. Bu nafaqat Vatanga muhabbat, balki o‘z ona yurtlariga muhabbat, o‘z xalqi uchun faxrlanish, o‘z atrofidagi dunyo bilan uzviy aloqada bo‘lish tuyg‘usi va o‘z mamlakatining boyligini saqlab qolish va oshirish istagi hamdir. Ulug‘ Vatan urushi yillarida Maqsud Shayxzoda vatanparvarlik ruhiga yo‘g‘rilgan maqola va ocherklar ham yozdi. Uning o‘sha davr she’rlarida o‘zbek folklori va mumtoz she’riyatining eng yaxshi she’riy an’analari zamonaviy adabiyot yutuqlari bilan qo‘shilib ketadi. Maqsud Shayxzoda mumtoz Sharq she’riyati janrlarida asarlar yozadi. Vatanparvarlik mavzusi "Toshkent haqida she’r","Toshkentnom", tanlangan asarlar to‘plami, "Yillar va yo‘llar" lirik to‘plamida, "Istiqbol", "Dunyo abadiydir"kabi lirik va falsafiy asarlarda ham ko‘tarilgan. Oliy ta’lim tizimida yoshlarni axloqiy tarbiyalashdan asosiy maqsad ta’lim-tarbiya jarayoni orqali tarbiyalash, umuminsoniy qadriyatlarni jonlantirishdir. Ma’naviy shaxs - faol hayotiy pozitsiyani egallagan, aqliy

rivojlangan, Vatan manfaati uchun ishlashni biladigan, sog‘lom turmush tarzini olib boradigan, axloqiy jihatdan yaxshi, estetik jihatdan ma’rifatli va murakkab zamonaviy dunyoni harakatlantira oladigan shaxs. Maqsud Shayxzodaning vatanparvarlik tarbiyasi mavzusiga "Jaloliddin Manguberdi" dramatik asarida ham to‘xtalib, unda ajdodlarimizning mo‘g‘ul istilochilariga qarshi fidokorona kurashlari batafsil bayon yetilgan. Maqsud Shayxzodaning urushdan keyingi ijodi ikki asosiy bosqichga bo‘linadi. Birinchisi shoir hayotidagi fojiali voqea bilan belgilanib, u xalq dushmani deb e’lon qilindi va qatag‘on qilindi. Sibirdagi Irkutsk yaqinidagi lagerda o‘tkazgan yillari uning salomatligiga qattiq ta’sir ko‘rsatgan va she’riyatida aks etgan. Shoir reabilitatsiya qilingach, 1956da uning hayot va ijodida yangi bosqich boshlandi va hayotining so‘nggi o‘n yilligini qamrab oldi. Bu uning she’riy va yozuvchilik iste’dodini eng yuksak namoyon etish etish davri edi. Makusud Shayxzoda tomonidan 1964 yilda yozilgan Mirzo Ulug‘bek dramasi, Abu Rayhon Beruniy hakidagi tarixiy asari ham ona Vatanga muhabbat ruhida yozilgan. Ma’naviyatli inson yuksak insoniy tuyg‘ularini isrof qilmaydi. Yoshlarning ma’naviy rivojlanishi va ularni mustaqil hayotga tayyorlash jamiyat va davlat taraqqiyotining muhim tarkibiy qismidir. Yangi sharoitda faqat madaniyat, uning ma’naviy-axloqiy qadriyatlari yoshlar hayotida qo‘llanma bo‘lib xizmat qilishi va uning ma’naviy salomatligini muhofaza qilishi mumkin. Ma’naviyat insonning ongi va o‘z - o‘zini anglashiga xos sifatiy xususiyat bo‘lib, ularning ichki dunyosining yaxlitligi va uyg‘unligini, o‘zlaridan tashqariga chiqish va o‘z atrofidagi dunyo bilan munosabatlarini uyg‘unlashtirish qobiliyatini aks ettiradi. Xalqning tarixiy xotirasi avloddan-avlodga o‘tib kelmoqda. O‘tmishda yaratilgan ma’naviy va madaniy qadriyatlar zamonaviy jamiyat mulkiga aylanadi. Maqsud Shayxzodaning vatanparvarlik va Vatanga muhabbat ruhida yozilgan asarlari bunga yorqin misol bo‘la oladi.

Adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. Toshkent. O‘zbekiston nashriyoti. 25.01.2020. 2. Almaz Ulvi. Sudba i tvorchestvo Maksuda Sheyxzade v ploskosti literaturnыx svyazey. Turklib.ru. Arxivirovano 29 noyabrya 2010 goda.

3. Antonova, A. D. Patriotizm v sovremennoy Rossii: voprosы i problemы / A. D. Antonova, Ye. S. Safronova, M. D. Luchnikova. — Tekst : neposredstvennыy // Molodoy uchenыy. — 2017. — № 48 (182). — S. 296-299. — URL: https://moluch.ru/archive/182/46892/ (data obraщeniya: 19.10.2020).
4. Maksud Sheyxzode Literature.uz. Arxivirovano 26 aprelya 2013 goda.
5. Maksud Sheyxzade. Ziyonet.uz. Arxivirovano 8 iyunya 2013 goda.
6. Naim Karimov. MAQSUD ShAYXZODA. Ma’rifiy-biografik roman “Sharq” nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi.Bosh tahririyati.Toshkent – 2009 yil.
7. Ozod Sharaffiddinov. Ijodni anglash baxti.Toshkent 2004
8. Yariev B.Ya. Yazыk poezii Maksuda Sheyxzade. AKD. Tashkent,1979.